

2002
12-73

2002
12-73

Кыргыздын эл
адabyjаты

Китепкер.

qosqtor

(قوشوقتور)

1870-çyldan
murunqular

Купи
К-77

qurqizdın el adavjatı.

q o s o q t o r

(قوشوقتور)

(1870-çıldan murunqular)

684s.

qurqizstan el aqartuu kemiseri-jeti
on vıllın bogvorunda sıjnaqan el
adavjat materyjaldarınan.

[Handwritten signature] 436
=====
=====

□ П

Набрано и отпечатано
бригадным ученичеством
типографии
КИРГОСИЗДАТА
г. Фрунзе
1928
Киргиз. № 521. Тир. 10.000

4/2088

6845

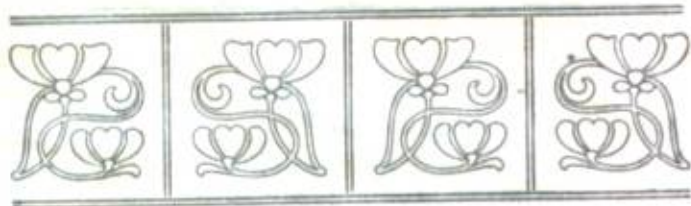
ç а ц ь а л ь р - в е е

a-ا,	B-ب،	p-پ،	t-ت،	ç-ج،
(a)	(б)	(п)	(т)	(дж)
o-و.	ç-ج،	d-د،	r-ر،	Z-ز،
(o)	(ч)	(д)	(р)	(з)
u-ؤ.	S-س،	Ş-ش،	q-ق،	Q-ع،
(y)	(с)	(ш)	(-)	(-)
ь-ى،	k-ك،	g-گ،	ñ-ئ،	l-ل،
(ы)	(к)	(г)	(-)	(л)
e-ه،	m-م،	n-ن،	j-ي،	ʿ-ع،
(e)	(м)	(н)	(ñ)	(б)

SOZ BAŞL.

qırqızdın çañ alında ..a' z, q, tamqalarǵın çazma ʿturu alınqan.

ber-oq, qırqızstan memleket basmasında al tamqalardıń çazma ʿturu çoq bolqonduqtan, orduna basma ʿturu (a, r, g,) qoldonuldu; oşondoj bolsoda, çazma ʿturudoj qılın oquuqa kerek.

Ҷўнақан муқтақ улуу.

қошоқтор.

қој биурул. (*)

миндан еки, җуе җуз қы, қутеу ел.
кенеҗ-бајдын малъ җутав, қығыль қалат; җозун
кочку басъ җолтурот. қатынь җылъ баласын ас-
тықтан сојуб җейт. җылъ қығу енесынен қасыб серык
елындеҗ җездесылыкыне барат. анын җездесъ
мерген екен.

җездесъ бу қыздан қавар таав, қажын
аң етъ менен бақылъ җатқанда, мықасы кыш-
лер кель, җездесын сојуб җев қојот.
мергендын қатынь җозуно ысақ салъ җолуб
қалат. ошондо балдызынын қошқон қошоқу:

(*) 1922-җылы, 5-октобурдо қоқордо атақ-
туу ел ығысы сақымбај орозбақ уулуна җазылды.

orolmo toonun on teke,
ojob atqan çezdeke!
sarala toonun san teke,
sanabaj atqan çezdeke!
ordoluu tooq eçekem!
ojunqa sooq çezdekem!
qıylaluu tooq eçekem!
qıylıq çooq çezdekem!
almanıñ gulu, eçekem!
adandıñ gulu, çezdekem!
qoqtuda ıroqaj, eçekem!
qozıoqon şamal çezdekem!
çılqada ıroqaj eçekem!
çıldıroqan şamal çezdekem!
qoqtuda ıroqaj qıylıdı,
qozıoqon şamal tıylıdı!
çılqadan ıroqaj qıylıdı,
çıldıroqan şamal tıylıq!
sundurqan mergen çezdekem!
sumsajqan şuluu eçekem!
kestegen mergen çezdekem!
kerılgın suluu, eçekem!
sundurqan mergen ıottunbu?
sumsajqan suluu koctunbu?
kezegen mergen ıottunbu?
kerıloqen mergen koctunbu?
qızıl gul elen, eçekem!
qıyqıroqan çolvors, çezdekem!

çaşıl gul elen, eçekem!
sajraqan bulbul, çezdekem!
sajraqan bulbul uctunbu?
qızıl gul eçem, ıoctunbu?
qılcajarım eçekem!
qıjamatqa koctunbu?
sajraqan bulbul uctunbu?
çaşıl gul eçem, ıoctunbu?
çalnarım eçekem!
çajqanaqa koctunbu?
almanıñ gulu kubuldu!
alqanıñ senden ıtuñuldu!
artıñdan qalvaj buguldu!
çıjdenun gulu kubuldu,
qoşılqan çarım ıtuñuldu!
aj çarım kınundoj,
aqıret ketken, çezdekem!
alqanıña ылғызвей,
aqıret çajqa keteb!
armanda bolqon eçekem!
artıñnan quıw çeteb?
naq oşontıw ıylıñdı,
çalqan dujno beker!
qıjnalıw qalqan eçekem!
qıjılqıña senıñ çeteb?
ıottunbu çezdem, çolbolsun!
eerej ketı çoldoşun?
oksugon qucqaç oñbosun!

tañdı bilbej sajrıqan,
tañ attı dev sıqqanda,
çezdekemdi çajlaqan.

bulbul caar queqac aj!
mıñduu zaar queqac aj!
çunu caar queqac aj!
çunu zaar quebac aj!

2. saltanat. (*)

mırunqu zamanda sarı kovoın degen
çığı, saltanat degen qoluqtusun almaqçı bolıw
kujoolor çatıtır. toj tamaşa butıw, sal-
tanattı ertesi uzatmaqçı bolıw çatqanda, to
ajlav kele çatqan bir kış ajylna: „toqoj-
qo maral kirdi“ dev keldi. sarı kovoın mer-
gen eken. mıñtıqın aıw, toqojqo kergen ma-
raldı atamnı dev caav barsa, maral emes,
çobors eken. oşol çerden, çobors sarı ko-
voındu basıw, olturıw salıtır. saltanat kujoo-
sun çobors olturqonun bılıw, bıcaq menen

(*) saltanat. 1922-çılı narın qantonun-
daqı ataqtuu el ırcısı moldobasan musul-
manqul uulunan çazıldı

çarınam degende, çaqı korgon eki çenesi,
saltanattın qolun qarmaj qalıtır. oşondoqu
saltanattın ajtqan qoşoqu:

aq çobors alar senbi elen?
atakemdin torundo,
azabın tartar menbi elem?
kok çobors alar senbi elen?
atakemdin torundo,
kujutun tartar menbi elem?

aq çobors alqan sen boldun!
atakemdin torundo
azabın tartqan men boldum!
kok çobors alqan sen boldun!
atakemdin torundo
kujutun tartqan men boldum!
qojo ber çene olojun!

berendi kışem bul boldu!
bıçıldav bılm mıñ boldu!
beş kokul casım tul boldu!
qızıldı kışem bul boldu!
qız caqında tul boldum,
qızqarın bılm mıñ boldu!
qojober, çene, olojun!

kesken terek sajda bar,
kete elekte tul qalqan
kereksiz bej-baq qajda bar?

qızıl ala ketecь,
qıja ысыв ојдумбу?
qız ekende qudurot,
çasaqanым мен saqa,
acuıña ытjыb qojdumbu?

çaşıl ala ketecь,
çaja ысыв ојдумбу?
çaş ekende qudurot!
çasaqandıñ ызuno,
çaza ыsujlov qojdumbu?

qoquj kun! qojober menın qolumdu!
qoquj kun! menın şorumdu.

tomtoluu qızıl aq bette,
coqojdoj qılyb çyrtajın!
a, ыdujno ketken arstanqa,
ajaqtaşыb uqtajın.
toitoluu qara çurokko
caarca ысаq muştajın!
aqıret ketken arstanqa,
ajaqtaşыb uqtajın!
qojober çeңe ыlojun!

bu korokeo ыlojun
bulbuldun ыçuzun korojun!

çatыb qaldы şarq etыb,
çajыlyb caeы çalt etыb.

çыjnaqan q. muptaq uuluu.

3 qaraqul. (*)

qatuu baqıt, qara çol (qaşqar taraby)
degen çerde aşыr avыşqanыñ malыñ çortuulcu-
lar ытjыb ketытыr. aşыr avыşqanыñ uulu çor-
tuulculardıñ artыnan quıb ketыb kovko sejыn
keceгыb qalat. oşondo aşыr avыşqa uulun мын-
daj dev qoşubtur:

aşыr avыşqa:

qulunı olgon veedej votom!
quuratvaceы, qaraqul votom!
votosu olgon ыtoodoj, votom!
vozdotvocu, qaraqul votom!

qızы:

qarqылдав qazdar kol saqtar ake!
qara ылаcыñ ыcol saqtar ake!
qartajojanda eneken menen atakenake!
qaraqыл qacan kelet dev ake!
kundo ыuc ubaq çol saqtar ake!
qurquldav quular kol saqtar ake!
quı ылаcыñ ыcol saqtar, ake!

(*) qaraqul, 1922-çыb narыñ qantonunda-
qı şarqyratma eındege ataqtuu el ыrelyb:
вооqaceы.

quuraqanda ataken menen eneken, ake!
qaraqul qacan kelet dev, ake!

kundo ŷue ubaq çol saqtar, ake!
con toru mɯngen coqotoj, ake!
çojlov çatqan beş ŷoru, ake!
velgiliusu qaraqul, ake!
menŷ ŷbir qudaj qız qılojan, ake!
ançıjanda aŷdoolot vajoja,
aralav, varıv tuş qılojan, ake!

çıjnaqan q. muptaq uulu.

4. qaraqul (*)

ŷbir mergendın qartajoqanda tavqan qaraqul degen çaloız valasŷ var eken. qaraquldun elık terıŷınen tonu var eken. ŷbir kunu mergen kıjık uulav ketıvıv. qaraqul enesıne tarıvıv, talaaqı varıvıvıvda, qalıv valtırqandıv ŷtuvıno çatıv alıvıv. mergen ŷujıno qajıv kele çatıv, valtırqandıv ŷtuvıno çatqan valasıv vajqavastan elık dev

*) qaraqul, 1922-çılıv narıv qantonunun esenqul boluşında turqan qojlıv tukoloj uulıvan çazıldı.

atıv taştajı; çugurıv barsı, elık emes, çaloız uulu-qaraqul eken. oşondo atasıvın qaraqul totosuna kujıvıv ajtqanıv:

keç qoldun başı keç şıber votom!
kenırsıv çatqan qaraqul, votom!
tarqoldun başı tar şıber, votom!
talımsıv çatqan, qaraqul votom!
altından saqa qalcadıv, votom!
ajına çetbej carcadıv, votom!
kumuşton saqa qalcadıv, votom!
kunıno çetbej carcadıv, votom!
men, arqar atıv tıjıvıvıv, votom!
men, arqar ton qajdan kıjıvıvıv, votom!
elık atıv tıjıvıvıv, votom.
elık ton qajdan kıjıvıvıv, votom!
erteç elık kocıvıvıv, votom!
kok qajıv varıv qonıvıvıv, votom!
altın caetıv taravaj, votom
men artıvıvıv qaravaj, votom!
valtırqan ŷtuvıv vılıq etet, votom!
valalıv elık dev qojdım, votom!
qojıv! qaraqul atıv çev qojdım, votom!
tovırcaqıv ter volor, votom!
toqsondoqu ataken, votom!
tozoquv tartıv kor, lolor, votom!
arqıvıvıvıv ter volor, votom!
altıvıvıvıvıv eneken, votom!
azavıvıvıvıv tartıvıv qaldıvıvıv votom!

qulunu olğan beedej, botom!
quurattıa kettin, qaraqul botom!
notosu olğan toodoj botom!
nozdotub kettin, qaraqul notobm!
oo...! qaraqul botom!

çajnağan q. muptaq uulu.

5. qal-mergen. (*)

altı saj barañ tıstetken,
adıñ, qıjın mergenge,
barmaqın kese tıstetken!
çeti saj barañ tıstetken!
çetkilen, qıjın mergenge,
barmaqın kese tıstetken!

quurattıaj et çedırgen,
tıjıqınım, mergen dedırgen!
çıqtatıaj et çedırgen,
çınıqı mergen dedırgen!
qalamdaj qara qaşınan,
qal-mergen otkon çaşınan.
qızıl qırçın kemırgen,
qılıqtuu mergen oldu dev,

*) qal-mergen, 1922-çılı narın qantonu-
nun esenqul voluşundaqı qojluu tokoloj uu-
lunan çazılğan.

qızıl kızık semırgen!
qara qırçın kemırgen,
qajrattuu mergen ottu dev,
qara kızık semırgen!

çalama toodon teke atqan!
çata qarın ecki atqan!
olcojıon teke sulatqan!
on eki ajrı buqu atqan!
artınan kelgen çoldoşun,
mınu menen qıwantqan!
arqarın atıv sulatqan!
aldırtan kelgen çoldoşun!
anımenen qıwantqan!

kok bokon atıv sulatqan!
artınan kelgen çoldoşun,
mınu menen qıwantqan!
adıñ, qıran, mergenım!
ıras eken olğonıñ!
oldıbosı qana kelgenıñ!

qaraqaj çajloo qaq qıstoo,
qarlıqan teke oşondo,
atarman bolson atıv al!
çerıjuño qatıv al!
kovırgen çajloo kov qıstoo,
kolmok teke oşondo,
atarman bolson, atıv al!
çerıjuño qatıv al!
caqataj çajloo caq qıstoo,

enqırtımaq teke oşonda,
atarıman bolsoñ, atıñ al!
eer ujuno qatıñ al!

altı saı barañ asıñıñ,
ala too korkun basqanıñ?
altı saı barañ sıñoqanıñ?
ala too korku tıñoqanıñ?
çeti saı barañ asıñıñ,
çeke too korkun basqanıñ?
çeti saı barañ sıñoqanıñ?
çeke too korku tıñoqanıñ?

ojdo ыр çatat on teke!
majqanıñ atıñ, qandaz ıt!
o! dujnoqo barıñ sen,
urdun qızın çandaz ıt!
darbazanıñ oozu temır, turu taş,
daqtırılde kelgende,
qajda qalvajt çalqız baş?

adıñ, qırat, mergenıñ!
ıras eken olqonıñ!
ıobosoñ qana kelgenıñ?

aq belgıñ çamıñat,
altı saı barañ tablat!
alqanıñ sendej bolboso,
saramçal qajdan tablat?

men bej-baq!
çelbegej belk çamıñat!

saqa çeti saı barañ tablat!
tentuşum sendej bolboso,
bej-baqqa..... saramçal qajdan tablat?

Bradloptun çıjnaqan matırıjaldarınan

6. ç a n t a j . (1862)

çeti suudan çem çegen,
çeteluu çantaj er degen!
qoçoqanaj teñ degen,
teñ degende, çantaj baatır kel degen!
tuboktuu najza qoşoqon!
ıtunon berı oqşoqon,
qaraqaj najza qoşoqon,
qalıñdan berı oqşoqon!

altı oruktun daanası
qan çantaj! ajtuluu,
qara-bek baatır balası!
qan çantajdı ıbz ajtsaq,
ne çerinde çalası?
alaqan çajsa batası,
qan qara-bek atası!
tomonkusu qoqonqo,
okum ajtız çateu eken!
qan çantajdın barında,

8892

5889

Handwritten scribble

Handwritten scribble

orusqa elci kьrcu eken!
oj aqıldı ʘbьlcu eken.
qan ʘantajdıń varında,
qalmaqqa elci kьrcu eken!
bıldırlaǵan qalmaqtıń,
ʘıbьlń ʘuda bьlcu eken!
qan ʘantajdıń astьna,
mьngen atь voz eken!
qalmaqtıń qanь qońtaǵı,
batıǵ, qońtaǵı menen,
qarabek ekoo dos eken!

qaranь qanь dan ʘantaj,
bejьške oǵo kьrbejь?
emьkьler bьlbese,
ьlǵerki olǵon bьlbejь?
bekter begь tuǵunda
belsenь cьqqan, qan ʘantaj!
qoǵ begь tuǵunda,
qutura cьqqan qan ʘantaj
anьda bular korolu
qan ʘantaj ʘozu zaz eluu!

qan ʘantajdı ʘbьz ajtsaq:
avьjьrluu aq ʘuzduu,
er aq saǵal qьbьc, murut,
alaqan ʘajsa batasь,
qьjamatta ʘol acьq!
ьjmanь ketken ʘozuno,
ьgьs qalǵan ajьna!

kellmesь ketken ʘozuno,
kenes qalǵan ajьna!
mьngen atь ker bolǵon,
kotorgonu tuu bolǵon,
tuqumu cetten uu bolǵon!
aq qьjadan ʘtun qatqan,
aq ʘolborsqo ʘun qatdan,
aq qьjanь astьnan
aq ʘolborstu tozoluq.
aq ʘolborstoj camdanьbь,
aq ʘumqardaj ʘandanьbь,
qan ʘantaj ʘoldu kocoluk!
qan bolub ʘantaj ʘurgondo,
tuuqanь todoj kotorgon,
duǵmanьn qara qojdoj vektorǵon!
kesbej suunu tolqutqan,
savvaj ʘoonu qorqutqan.
qan ʘantajdıń erdьǵı,
sarbaqьs, soldon ьlǵerь.
qan ʘantajdı surasan,
selbeden sьrge qьbьrǵan,
sьnsьma kojnok aq tamaq,
ʘoldo nьke qьjđrǵan.
qьzьl qujruq narbь eken?
qьrǵьzda sьzdej varbь eken?
qara qujruq narbь eken?
qazaqta sьzdej varbь eken?

qara maqmal terdigi,
qazaqtan eʻyqqan erdigi!
qizil maqmal terdigi,
qirgʻizdan eʻyqqan erdigi!

çantaaj qan çurgondo,
ça, degende çatbaqan,
mıltıqtı kışı batbaqan,
ça, degende soñunan,
at ʻustundo kljengen.

sarı çez menen qadatqan,
uıoqunun ucun ustatqan
aq ʻujumuno qordotqon!
tereni turgo tuzotkon,
tuşuna tujıqun tulotkon.

bekke barsa belgiliu.
belen kilem saluulu!
bek ajılına taanuulu,
belgiliu çantaaj ajtuulu.
bek astına olturoqan,
veloon zazıqa tolturoqan!
qan astına olturoqan,
qalpraqın zarıqa tolturoqan!
qazqaldaq mojnun qajırqan,
qandan çemın ajırqan!
bezgeldek mojnun qajırqan,
bekten çemın ajırqan!

qara saqal çajpraqan,
qan çantaaj ʻsujlov bergende,

qandar başın çajpraqan!
aq ala saqal çajpraqan,
qan çantaaj ʻsujlov bergende,
astınan çıjıl tarqaqan!
qan çantaaj ʻozu olgonson,
çurtqa ajtqan ʻsozu eken:
kor, alganda ne bergen?
çabdıq salıv at bergen,
azat qılıv qat bergen.

aq bolotun qıjnaqan,
şer aalı qan sınaqan,
sınaqanda ne degen?
„Barakelde, er!“ degen!
qorqonbek menen teñ degen!
qara bek uulu, qan çantaaj,
uluqtar menen çanaşqan,
çurt talabın talaşqan.
ajtışıv kelgen duşmandı,
zamanasın quuroqan,
elın doodon suuroqan.

qan çantaaj sen olgonson,
aq topuraq sen bolduq!
adaşqan elıv biz ʻbolduq!
voz topuraq sen ʻbolquq!
vozdoqoo elıv biz bolduq!
qarajqan senın kumbozuq!
qaran qaldıq ʻbiz elıv!

7. coqcoloj

ata-kem batır, coqcoloj!
aq çorqo mınse, çajqalqan,
saqalı, alıslın çoptoj çajqalqan!
ker çorqo mınıv çol çurqon,
kerneç tartıv qol çurqon!
ker çorqo qorqıv taj boldu,
atakem qorqıv çaj boldu!
sur çorqo mınıv çol çurdun,
surnaj tartıv qol çurdun!
sur çorqo qorqıv taj boldu!
surnaj qorqıv aj boldu!
ata-kem qorqıv çaj boldu!

çarısqa sıqqan buldurgon,
çalmav çesem tojombu?
çaşında ketken ata-kem,
çarısqa mınseç çetkenıv?
qonuşqa sıqqan buldurgon,
kovun çesem, tojombu?
quusunda ketken ata-kem,
quuluqtu mınseç çetkenıv?
ıtelıv, şumqar ekı quş,
quşqa salsa ketkenıv?

bejıv, tozoq ekı çol,
çolun cala ketkenıv?
ata-kem bejıv tozoq çoto bar!
andan çajdı tabbasan,
şupuraluu koldo suqsur bar!
şumqar şıltev çoto bar!
andan çajdı tabbasan,
qazanduu koldo saraj bar,
qarçıqı şıltev çoto bar!
andan çajdı tabbasan,
eşılme toodo teke bar!
el tabbasan meke bar!
mekenın veş eşıv aşıslın!
çoluñ kulu caşıslın!
qojoluu kuldun sarı çoloñ,
ata-kem baştaqanca bar elen!
altınduu qoldun sarı elen!
ajtqanıvca bar elen!
quu ılaacın tevvegen,
quuda çbutun varıv eken?
ata-kemdı sujvodon,
çuda çbutun varıv eken?
qara ılaacın tevvegen,
gazda çbutun varıv eken?
çuc qoşoj menen manastaj,
çez ıcında qolodoj,
ata-kem! çotıv ketken çol-ele aj!
ata-kem! kelınñ kete, ketkende,

ata-kem keneşin çurtqa tıjgende,
ata-kem bosıqon bolot bolqondo,
ata-kem boqono manat tolıqando
ne qarar eleñ ~dujnodon
~cujdun suusun bojlottun,
~cujluu salıw ojnottun!
ılenın suusun bojlottun,
ıtelge salıw ojnottun!

~tıl menen ~tışın qajrajmın,
ııdegenıme saırajmın,
ıobol toru qıjruqun,
~ıortton calıqan qan atam!

~toronun ulun qoşcu alıw,
cerdı calıqan qan atam!
çoldoşuna ~çuzdu alıqan,
ıelgeşıne bette alıqan,
ıeş kokulun tandav qız alıqan.

qazaqtardıñ ottuqun,
tundugunon kotorgon!
torundogu aq sandıq,
alıw çana testırgen!

altındarın aldıraqan,
atına taqa saldıraqan!
kumuştorun aldıraqan,
kuroktoj taqa saldıraqan.

ıavılardıñıñ coşundaj,
çanat eleñ, qan atam!

çaqşı eýqqan torqojdoj
saırajt eleñ, qan atam!
erlıkke tuuqan kış eken,
erdıge ata-kemce barıw eken?
kungoj menen teskejde,
kun alışıw çatarqa!
kukuk menen seınektej,
~un alışıw çatarqa,
ajıqanımdı tındarqa,
oj degenım uıarqa
alıstan adam barıw eken?
ajta ketşın elıne,
çıwırlav ~çursun çerıne.

с ъ ж п а џ њ .

	let
1. qojwaurul	5
2. saltanat,	8
3. qaraqul.	11
4. qaraqul.	12
5. qal-mergen.	14
6. çantaj.	17
7. coqçoloj.	22

4280

4280

